

A sepia-toned portrait of Cardinal Josef Beran, an elderly man with a gentle smile, wearing a zucchetto and a pectoral cross. He is seated at a desk, with his hands resting on papers and a pair of glasses. In the background, a statue of a religious figure is partially visible.

KARDINÁL Josef Beran

ŽIVOTNÍ PŘÍBĚH VELKÉHO VYHNANCE

Bohumil Svoboda / Jaroslav V. Polc

VYŠEHRAĐ

KE 120. VÝROČÍ
NAROZENÍ
KARDINÁLA
JOSEFA BERANA

BOHUMIL SVOBODA
JAROSLAV V. POLC

Kardinál Josef Beran

ŽIVOTNÍ
PŘÍBĚH
VELKÉHO
VYHNANCE

VYŠEHRA D

©

Bohumil Svoboda a Jaroslav V. Polc, 2008

ISBN 978-80-7021-937-9

*Jako laň prahne po vodách bystřin,
tak prahne duše má po Tobě, Bože*

(Žalm 42)

Předmluva

Pana kardinála Berana jsem poznal hned po válce. Byl jsem tenkrát teprve dva dny v pražském kněžském semináři v Dolních Břežanech, který tam během války přesunuli z Prahy Němci. Byl krásný jarní den, a tak byli kolegové bohoslovci roztroušeni po celém parku. Tu nastal jakýsi zmatek. Všichni utíkali ke vchodu, k autu, které přivezlo nějakého menšího pána, oblečeného do německé uniformy SS. Do těch oblékli Američané vězně, které osvobodili z koncentračního tábora v Dachau. Ta německá uniforma byla pokryta československými vlaječkami, aby si snad lidé cestou nemysleli, že to jsou utíkající esesáci. Starší bohoslovci se na to auto přímo vrhli, protože uvnitř něho poznali svého rektora. Bylo to vskutku dojemné, i ty projevy vzájemné lásky mezi navrátilivším se otcem rektorem a jeho bohoslovci. Pan rektor byl také dojat a chtěl nás pozdravit. Na mne zapůsobilo, že hned v prvních větách vzpomínal na první setkání s eucharistickým Pánem Ježíšem v koncentráku, když mu jeden spolubratr přinesl svatou hostii. S jakou láskou o tom mluvil! A i v semináři, jakmile měl trochu volného času, klečel v kapli.

Když byl komunisty vyhoštěn z Prahy do Říma, usídlil se v české bohoslovecké koleji Nepomucenum a mne si zvolil za svého sekretáře. Měl jsem tak možnost být s ním v denním kontaktu a pozorovat jeho denní řád a zvyklosti. V Nepomucenu si dal ihned pro sebe upravit kapli, v níž potom sloužival mši svatou. A v ní trávil většinu každého dne.

Modlil se za svou vlast ve společnosti svaté, tehdy ještě blahoslavené, Anežky, jejíž životopis komponoval. Dlel u nohou svého Pána celé dny jako věrný pes. Dokonce i když pak onemocněl, místo v posteli trávil svůj čas v kapli. Eucharistie byla

zdrojem jeho radosti, mši svatou celebroval denně, nakonec i vsedě, v doprovodu nás kněží. Vzali mu svobodu, vyhostili ho z vlasti, ale svatostánek zůstal stále zdrojem jeho útěchy a radosti. Tato láska k Eucharistii ho provázela po celý zbytek jeho života, protože si byl vědom, že modlitba, kterou už mu nemohl nikdo vzít, je mocnější než zloba estébáků a celého komunistického režimu.

Škoda, že dnes už není možné zahledět se do jeho čistých očí. Chceme to nahradit tímto životopisem, na kterém pracoval také dnes už zesnulý mons. Jaroslav Polc, ředitel Knihovny Lateránské univerzity v Římě.

Jaroslav Škarvada

22. květen 1969. Obrovitým prostorem římského velechrámu sv. Petra proudí davy turistů obdivujících nádhernou architekturu a nespočet uměleckých památek. Ale v příčné lodi, u kaple, zasvěcené hlavnímu světci českého národa sv. Václavovi, stojí ztihlý zástup, obklopující rakev zakrytou hedvábným přehozem a ozdobenou kardinálským biretem. Je to rakev pražského arcibiskupa a českého primase kardinála Josefa Berana. U oltáře slouží zádušní mši svatou biskup – apoštolský administrátor pražské arcidiecéze, zbavené své právoplatné hlavy, František Tomášek.

V zástupu účastníků obřadu sedí v první řadě několik kardinálů a biskupů s mitrami na hlavách, z českých biskupů, jimž byla pražským komunistickým režimem povolena účast na pohřbu, je tu litoměřický biskup Štěpán Trochta, brněnský Karel Skoupý a budějovický Josef Hlouch, ten doprovázený svým sekretářem P. Miloslavem Vlkem. Početně je tu zastoupena česká kolonie z Říma a ze západní ciziny, čeští bohoslovci z římské koleje Nepomucenum a mnoho dalších. Mezi zástupci diplomatického sboru zůstává křeslo vyhrazené pro československého velvyslance v Římě prázdné, třebaže mu pražská vláda účast povolila. Spadl jí kámen ze srdce, když církev netrvala na pohřbu kardinála v Praze, hodnotila to jako příznivé gesto, mohly s tím být problémy.

Mše končí československou státní hymnou a svatováclavským chorálem. Jak případně tady teď znějí úvodní slova české hymny „Kde domov můj?“. Kde? Tam v dálce na severu, za horami, v té krásné zemi, oddělené ostnatými dráty nabitými elektrickým proudem, a pro velkého mrtvého uzavřené.

Z prostorů určených pro oblékání celebrantů přichází skupina kleriků, uprostřed nich sám papež Pavel VI. ve smutečním liturgickém oblečení. On, který udělal to úžasné gesto a rozhodl, že velký vyhnanec, pražský kardinál Josef Beran, má být pohřben v kryptách pod chrámem sv. Petra, v místech vyhrazených papežům! Proti všem zvyklostem se sám ujímá smutečních obřadů a provázen biskupem Tomáškem okuřuje rakev, kropí ji svěcenou vodou a modlí se modlitby za zemřelé. Několika krátkými větami hodnotí příkladný život velkého arcibiskupa, který nepodlehł náporu nepřátelské moci a zemřel i ve vyhnanství věren Bohu, církvi i papeži. Zaznívá mohutné „Salve, Regina“ – „Zdrávas, Královno“, hymna velkého mariánského ctitele, několik bohoslovců se ujímá rakve a pohřební průvod, vedený papežem, se vydává na cestu do svatopetrského podzemí. Nosiči mají věru lehkou práci – ten věchýtek, nosící kardinálský titul, váží sotva několik málo desítek kilogramů.

Hrob kardinála Berana je umístěn mezi hroby papežů Pia XI. a Pia XII., nedaleko hrobu sv. Petra. Přilehlou zeď zdobí dva reliéfy převzaté ze staré baziliky, zachycující život a smrt sv. Petra a Pavla. Vedle je kaple, kde je na pravé straně freska představující oltář, který byl kdysi staré bazilice věnován, jak říká starý nápis, jedním z olomouckých biskupů. Je na něm obraz sv. Václava ve vévodském rouchu s praporem v ruce a jemu po boku sv. Prokop a sv. Vojtěch, a pražský arcibiskup a první český kardinál Jan Očko z Vlašimi. Oltář je zasvěcen Matce Boží.

Poslední kříže nad tělesnými pozůstatky velkého mrtvého. Končí jedna úžasná životní pouť, sama svědectví o absurdních krutostech obłudných ideologií 20. století, nacismu a komunismu.

I. DĚTSTVÍ A MLÁDÍ

Nemáme vlastně žádná jiná přímá svědectví o dětství a mládí Josefa Berana než ta, která zachytila Marie Luňáčková, autorka jeho životopisu (*Velká mše*, Řím 1970). Luňáčková, která vedla po řadu let Beranovu domácnost, je čerpala přímo od členů jeho rodiny, především od jeho matky a sourozenců, s nimiž po léta udržovala přátelské styky.

Beranovi rodiče slavili svou svatbu v Plzni v roce 1888. Tři osmičky! Rakouská říše už má za sebou takzvané vyrovnání rakouských Němců a Maďarů, říše nese teď název Rakousko-Uhersko, a čeští Němci zuřivě brání spolu s Maďary obdobnému kroku Vídně vůči Čechům. České země jsou územím dvou národů a dvou jazyků. Plzeň má jednu českou školu. Ve Vídni panuje milostivě císař František Josef I., který se pořád nenechává korunovat na českého krále, v zemi vládne napjatá atmosféra národnostních a sociálních bojů. Rozvíjí se průmysl, který do měst většinou poněmčených přitahuje za prací zemědělskou chudinu z venkova a města se tak rychle počesťují. Dělnictvo se bouří a na úkor církve získávají stále víc půdu socialisté se svou vidinou spravedlivého uspořádání společnosti. Šíří se hnutí Volné myšlenky a takzvaného pokrokářství, prováděné pozvolnou ateizací.

Josef Beran, otec pozdějšího kardinála, byl synem zedníka Václava Berana a jeho manželky Ludmily. Pocházel z velmi chudé rodiny, takže se později na gymnaziálních studiích probíjel jen s velkými obtížemi. Pro nedostatek peněz nemohl po jejich skončení pokračovat na vysoké škole, jak by si byl přál. Aby mohl dříve vydělávat, udělal si proto, ač nerad, doplňovací maturitu na učitelském ústavě. Kardinál Beran o tom později vyprávěl:

„Snad se chtěl stát knězem. Vystudoval celé klasické gymnázium v Plzni s vyznamenáním, ale po maturitě nevěděl, co dál. Proto přivítal, že před budovou gymnázia postával tehdejší okresní školní inspektor a vybízel mladé abiturienty, aby se dali na učitelskou dráhu, že je nedostatek učitelů a že by hned dostali místo i s určitým platem. Přijal

proto tuto možnost, ale po roce musel dělat ještě zkoušku učitelské způsobilosti. Tenkrát se také dělala zkouška z náboženství a ze hry na varhany. Na zkoušku z varhan nebyl upozorněn, a tak zatímco zkouška z náboženství dopadla velmi dobře, z varhan dostal reparát po prázdninách. Přes prázdniny se prý naučil zahrát na varhany „Tisíckrát pozdravujem Tebe“ a tu zkoušku udělal.

Ještě svým vnukům vyprávěla babička Beranová romantickou epizodu, která ji s dědečkem svedla dohromady. V rodině se dokonce uchovávala nebo uchovávalo její zbásnění ilustrované jedním z Josefových bratrů, Slavojem. Pan učitel Beran si totiž občas velmi rád zaveršoval, což – mimochodem – trochu po dědici i syn Josef. Dívka s pomněnkovýmá očima seděla na břehu řeky a snivě se dívala k blankytné obloze. Když vstávala, neobratně uklouzla po příkrém břehu a spadla do řeky. Učitelský mládenec, který dívku se zalíbením už dlouhou chvíli pozoroval, pocítil, že mu tento okamžik poslalo samo nebe, skočil do vody a pomohl dívce na břeh. Vytušil, že v křehkém hezkém děvčeti Mařence Benešové – jak bylo zvykem jí říkat podle babičky, která ji vychovávala od raného dětství – zachraňuje svou budoucí ženu. Milovali se vroucí láskou až do smrti – ještě v šedesáti letech, když se pan ředitel Beran učil esperanto a babička se pohoršovala nad jeho libůstkami, chlácholil ji tím, že jí lásku vyznával v esperantu.

Matka budoucího kardinála Marie Lindauerová byla dcerou akademického malíře Ignáce Lindauera a Marie, rozené Benešové. Maminka jí zemřela při narození a dítě bylo ponecháno na starost babičce. Jako krajinář byl její otec stále na cestách. Ačkoliv měl svou dcerku velmi rád, ponechával ji zcela v babiččině péči. Později se podruhé oženil. Mařenka byla z měšťanské rodiny a chodila do německé školy, už proto, že jiná ani nebyla. V Plzni byla v té době jediná škola pro české děti, jednotřídka.

První dítě mladých manželů Beranových Josef se narodilo 29. prosince 1888. Tři osmičky! Česká pověřivost vidí v osmičkách na konci letopočtů pravděpodobnost velké události – co teprve přinesou tři?

Byla třesnutá zima, sněhu plno, počasí nevlídné. Přesto bylo dítě pokřtěno po otci ve studeném gotickém arciděkanském plzeňském chrámu svatého Bartoloměje, dnes biskupské katedrále, už 9. ledna 1889. Křtitelem byl katecheta P. Adolf Skřivan, kmotrem matčin strýc Josef Beneš, školník v německé škole. Novokřtěnec se později radoval z toho, že byl pokřtěn v den tradičně zasvěcený Panně Marii, v sobotu.

„Mezi hvězdami tvoje jméno zapsal si Pán,“ říká text moderní duchovní písně.

Podle vyprávění matky byl prý malý Pepíček velmi hodný a tichý (Luňáčková M., cit. d., s. 9–11). Začátky byly u Beranů krušné. Plat mladičkého učitele byl hubený, muselo se hodně šetřit. Josefova maminka byla žena s vrozenou inteligencí, kterou imponovala svému muži i dětem. Ty se pak i v dospělosti často obracely na ni, které zkušenosti a víra v Boha pomáhaly při řešení jejich problémů. Každý den ráno spěchala do františkánského klášterního kostela na šestou a syn Josef později často říkával, že této její horlivosti vděčí za své kněžské povolání. Po svém otci zdělila poněkud bohémskou lehkomyšlnost, která jí však pomáhala překonávat životní strážně. Přestože byla navštěvována těžkými kříži, šla životem hrdá, nezlomená, s nikým se o ně nedělila, jen s Pánem a Matkou sedmibolestnou (Luňáčková M., cit. d., s. 13).

Když později Josefa Berana v internaci v Myštěvci navštívili nějací pánové z komunistických úřadů a jeden z nich mu řekl, že arcibiskup pochází z buržoazní rodiny a nechápe život prostých lidí, odpověděl mu:

„Milý příteli, možná, že jsem prožíval mládí v poměrech mnohem chudších než vy.“

Berany, berany duc... Tahle říkanka pro pobavení nejmenších dětí, doprovázená něžným ducnutím hlavy dospělého do hlavičky dítěte, asi nevznikla u těchto našich Beranových, ale určitě byla hojně používána.

Podle matčina vyprávění prý na Štědrý večer, asi pět dní před Pepíčkovými prvními narozeninami, když Pepíček uviděl stromeček a viděl celou tu krásu osvětlenou svíčkami, tak prý zvolal „gaga“. Tomuto slůvku nikdo nerozuměl, ale v rodině se pak dlouho udržovalo jako vánoční pozdrav. Později prý hledal v ruském slovníku a zjistil, že jeho první slovo bylo ruské. A opravdu se z něho stal rusofil, zvláště ve studentských letech, což byla tehdy ovšem vlastně jakási vlastenecká módní záležitost. Když se arcibiskupa později ptali, co to slůvko mělo znamenat, prohodil s úsměvem:

„Asi jsem chtěl Ježíškovi říct něco, čemu by nikdo jiný neměl rozumět“ (Luňáčková M., cit. d., s. 12).

Mnohdy zaklepala na dveře Beranových i bída, třebaže pilný a přičinlivý otec si přivydělával, kde se dalo, kondicemi, hraním při muzikách a jinak. Postupoval ve své kariéře velmi pomalu, zato si však uchoval svou pevnou víru v Boha, která byla už tenkrát v kruzích pokrokářských učitelů vystavena mnoha útokům. V jeho projevech nebylo

nic farizejského, jako tomu bylo navenek u mnoha kantorů oddaných rakouské, oficiálně katolické, vrchnosti. Jeho víra byla opravdová, a ač ji nestavěl na odiv, dovedl ji pěstovat i v duších svých dětí. Jeho dopisy psané bohoslovcí Josefovi do Říma dokumentují ryzost této víry. Byl hrdý na to, že dal ve svém nejstarším synovi Bohu a národu kněze, ale nikdy sám do díla Boží prozřetelnosti nezasahoval. Maminka Beranová o něm po jeho smrti říkala:

„Byl příliš poctivý na to, abychom mohli zbohatnout.“

Sám Josef vypravoval ze svého dětství příhodu, která se mu hluboce vryla do paměti navždy a vyhradila v jeho srdci tatínkovi první místo:

„Byl hrozný deštivý den. Doma nebyl na večeři ani krejcar. Maminka, která jinak zápolila s nedostatkem statečně, uvítala tenkrát tatínka velmi nevlídně: ‚Děti pláčou hladý. Jdi si aspoň někam vypůjčit.‘

Smutně odcházel pokořený otec z domova do nepohody. Josef, tenkrát asi sedmiletý, přitiskl hlavu na chladné okenní sklo a díval se za ním. Ještě po letech si se slzami v očích vybavoval bolest, kterou cítil s tímto drahým člověkem, a vzpomínka na tento výjev mu byla posilou v dobách strádání a bídy.“

Jindy když se tatínek vrátil ze školy – to byla ta jediná česká škola, jednotřídka, a v té tatínek taky pracoval – a doma nebyl ani krejcar, řekla mu maminka s pláčem: „Nevím, co mám dát k večeři a zítra k obědu.“

A tatínek, třebaš unavený ze školy, musel jít ke strýci, který byl holičem – pan učitel k holiči! – a vypůjčit si peníze na večeři a na oběd. Později, když Josef studoval na gymnáziu a studentům bylo doporučováno, aby chodili do divadla a sledovali naši dramatickou literaturu, musel si na to vydělat. Chodil tedy taky ke strýčkovi a pomáhal mu jako holičský učeďník: mydlil hostům tváře a omýval je po holení, zametal, jen aby si nějaký šesták vydělal.

Každým rokem přibyl do rodiny nový člen. Rodiče, dobří křesťané, vedli děti ke každodenní modlitbě, v neděli k návštěvě kostela, a sám otec i později rád zpíval na kůru. Po obou rodičích měly všechny Beranovy děti pěkný hlas.

Manželé Beranovi často vodívali své děti do přírody, nejen proto, aby sbíráním lesních plodů a hub pomohly ulehčit tíživou situaci rodiny, ale také aby si vychutnaly krásu přírody. Jednou, když byli v lese na Borech na borůvkách, přišli na planinku, kde stál mohutný strom. To místo už znali. Na tom stromě visíval obrázek Panny Marie, ale teď tam nebyl.

„Maminko, tady jsem ještě minule viděl obrázek Panny Marie,“ řekl Josef zaraženě.

„Já taky,“ potvrdila mu maminka jeho postřeh.

Přinesli tam a zavěsili jiný obrázek, aby Matička Boží byla i v tom lese uctívána a chránila tam příchozí.

Ale o sbírání hub neměl Josef mladší – na rozdíl od tatínka – zájem. Ten ho často vybízel:

„Pepo, pojď se mnou, vždyť je to radost, když najdeš takový pěkný hříbek.“

„Ale mně se nechce, tatínku. Až příště.“

Příště jednou šel. Ale tatínek, když nějakou houbu našel, a protože jich bývá často víc pohromadě, hned volával:

„Sem mi nechoďte.“

Ale malý Josef jinde nic nenašel a tak k tatínkovi přesto šel:

„Tati, já nemůžu nic najít.“

„No jo, Pepo, když ty se díváš po stromech a po veverkách. Tam houby nerostou.“

Podobně to dopadlo s rybařením. S tím měl Pepíček své zkušenosti od útlého mládí. Když mu byly asi tři roky, šel jednou na ryby se strýčkem. Když ten chytil malou rybičku, která za moc nestála, dal ji Pepíčkovvi, aby si s ní hrál. Protože doma mívali občas k večeři sardinky, myslel malý Josef, že je to taky sardinka, a strčil si ji, živou, do pusy a začal ji jíst. Strýček se obrátil a když to viděl, křikl na něho: „Co to děláš? Nejez to!“

Ale Pepíček už ji skoro celou spolykal, jen ocásek se jí třásl v puse. Takže mimo ten ocásek ji celou snědl. Ale nic mu z toho nebylo.

O prázdninách bývali Beranovi vždycky mimo Plzeň. Tatínek se snažil, aby místo pobytu bylo někde blízko lesa nebo u vody. Ve velkém rybníku, jmenoval se Bolevecký, byl uprostřed ostrůvek. Chlapci si řekli, že z té nejvzdálenější strany na ten ostrůvek přeplavou. Napřed to šlo dobře. Ale když se malý Josífek cítil unavený, spustil nohy dolů a plaval jenom rukama, aby si odpočinul. Jenže zatímco vrchní vrstvy vody byly prohřáté, spodní byly studené a Josífek najednou dostal do nohou křeče. Hodně se modlil, aby se na ten ostrůvek dostal, a s velkou námahou to nakonec šťastně dokázal. Kamarádům nic neřekl, ale na zpáteční cestě už byl opatrnější, nechával nohy nahoře v teplejších vrstvách, a tak to nakonec dobře dopadlo.

Tatínek vodil děti také do okolí Plzně a seznamoval je s památkami, zejména se starými kostely. To Josefa juniora zaujalo tak, že začal myslet na to, že by se tyto věci měly soustavněji popsat. Ale jak sám vzpomínal, pro jiné práce se k tomu nedostal, takže nakonec sepsal jenom pojednání o kostelech staroplnzeckých.

Ve svém prvním rozhlasovém projevu už jako arcibiskup vděčně vzpomínal na své rodiče, jak ho vedli k lásce k vlasti, přírodě a umění, k lásce ke všemu českému. Když ho v roce 1942 zatkl gestapo a celá jeho knihovna byla likvidována, podařilo se tehdejšímu vicerektorovi pražského semináře Vondráčkovi tento rukopis zachránit, takže bylo později možno knihu vydat. Pod názvem *Staroplnzecké kostely* vyšla kniha v roce 1947 (Luňáčková M., cit. d., s. 13n).

Pak se začal bát bouřek. Jako úplně malý se jich nebál. Ale když byl asi tak ve čtvrté třídě, přišla jednou k večeru ohromná bouře a maminka rozsvítila hromničku. Všichni si klekli a modlili se. A tu udeřilo do hromosvodu, zrovna do domu naproti. Byla prý to strašná rána a blesk! To ho tak rozrušilo, že od té doby měl z bouřek strach. To trvalo až do dne, kdy byli jednou v létě v lese na Borech. Přišla bouřka, takže se celá rodina musela schovat před lijákem do propusti pod viaduktem, jak místy vedou pod tratěmi. Z obou stran bylo to místo otevřené a on na obou stranách viděl ty blesky a slyšel hřmění. Když bylo po bouřce, takže mohli vyjít ven, zjistil, že už se bouřky nebojí. A už nikdy se bouřek nebál.

Jiná zajímavá vzpomínka se týkala doby povánoční. Každou neděli museli chodit do kostela. Celá škola, jedna třída vedle druhé, jak bylo tehdy zvykem. Josef byl tenkrát ve třetí třídě. Jak tam tak stáli u jesliček, povídá jeden spolužák:

„Ty, koukej, tam stojí beran. To jsi ty!“

A ukazoval na jednoho u jesliček. Všichni se začali řehtat, taky on se zasmál. Ale jeden žák ze 4. třídy byl ustanoven panem učitelem, aby dával pozor, aby nikdo nevyrušoval. Ten si ho zapsal a druhý den si pan učitel Josefa zavolal do třídy a vyhuboval mu před celou třídou. A musel klečet na stupínku. Plakal, protože si nebyl vědom žádné viny. Ale tenkrát to bylo všechno přísné. A navíc mu pan učitel uložil trest – ještě dlouho viděl Josef před sebou ten článek v čítance na levé straně. Něco o petroleji. Musel jej opsat dvakrát a tatínek to musel podepsat. Když mu vysvětlil, jak to bylo, řekl mu otec jen:

„No, příště musíš být opatrnější.“

Později při nějaké příležitosti promluvil s tím panem učitelem a ten, aby křivdu nějak napravil – to už byl Josef ve 4. třídě a tatínek měl se svou třídou na měšťanské škole výlet na Karlštejn a vzal ho s sebou – tak ten přísný učitel Josefa vyznamenal tím, že ho zavolał do své třídy, aby tam vyprávěl, co všechno na Karlštejně viděli.

II. GYMNAZISTA

Josef Beran byl podle autorky svého životopisu pečlivě vychován ve víře, plnil věrně své náboženské povinnosti a přijímal pravidelně svátosti. Na první svaté přijímání se Pepíček připravoval s ostatními dětmi. Příprava byla prostá, jen v hodinách náboženství. Podle tehdejšího zvyku byly děti třikrát u svatě zpovědi, než byly připuštěny ke stolu Páně. A tak Josef přistoupil v květnu 1898 poprvé ke svatému přijímání (Luňáčková M., cit. d., s. 19–21). Nikdo v jeho okolí nepomýšlel až do jeho devatenácti let vážně o tom, že by se mohl stát knězem. Ale maminka prý vypravovala, že jednou, když už byl Josífek trochu větší, vzal ho tatínek do náruče, vysoko vyzvedl a řekl:

„To bude jednou velebníček!“

Na gymnázium šel rád, z předmětů měl nejraději latinu a řečtinu. A pak ve vyšších třídách přírodopis. Psaní, kreslení, tělocvik, ty mu nešly, to už od obecné školy (jak se tehdy říkalo nižším třídám školy základní). Ani počty. Naproti tomu měl rád analytickou geometrii. Zhruba tak od kvarty začal občas přemýšlet o tom, že by se mohl stát knězem. Ale později zapůsobili na něj opačně spolužáci, kteří se vrátili na gymnázium ze studia na kadetce, studia na důstojníky. Josef pak šel za tatínkem a řekl mu:

„Tati, já bych šel taky do kadetky.“

Ale tatínkovi se to nelíbilo ani trochu:

„Z toho nic nebude. Chlapče, na to nemáš figuru.“

Po celou dobu studia na gymnáziu se nikdy nepočítal mezi vynikající žáky. V této pokoře ho udržovala i jeho vrozená skromnost, nedůvěra v sebe a moudrá výchova rodičů (Luňáčková M., cit. d., s. 22). Když přišel s nápadem, že se stane vojákem, rodiče to nemohli brát vážně, ne že by se na vojenský stav dívali s nedůvěrou, vždyť v plzeňské kadetce zakotvil jejich další syn, lehkomyšlný a životachtivý Jaroslav, ale proto, že věděli, že Josefovi chybějí pro vojenský život všechny předpoklady (Luňáčková M., cit. d., s. 27).

Zato se v něm stále častěji ozýval hlas, který ho upozorňoval na krásu a význam kněžského povolání. Ale ještě před maturitou se šel poradit ke známému, profesorovi Lukavskému a řekl mu, že by chtěl studovat medicínu. Ale ten mu nápad zamítl:

„To není pro vás.“

Na vyšším gymnáziu byl jeho profesorem i Jan František Hruška, chodský spisovatel, člověk, který byl ztělesněnou vírou Chodska. Jeho *Hořící keř* jsou meditace, které mohly vytrysknout jen z duše ryzí a zcela oddané Bohu. Josef Beran se ještě jako arcibiskup přiznával k jeho blahodárnému vlivu. Jako památku na něho si uchovával jeho velkou fotografii a odlitek jeho rukou zkroucených pakostnicí. Tento zbožný profesor sám praktikoval zásadu, kterou sdělil svému žákovi:

„Zkrášlujme si život poezií a poezií vírou!“

V málokom mohla mít tato zásada takovou odezvu jako v Josefu Beranovi – vždyť zdědil po matce umělecké sklony, Josef byl duše lyrická. Profesor Hruška se zúčastňoval každou neděli se studenty mše svaté (to bylo tehdy povinné, i ostatní profesori chodili), ale on také vždycky šel i ke svatému přijímání.

Před maturitou šli všichni ke zpovědi. Josef tenkrát vykonal zpověď životní. Povzbuzení kněze ve zpovědnici na něj zapůsobil tak, že když ho o něco později profesor Kudrnovský ke studiu bohosloví přímo vyzval, rozhodl se definitivně pro kněžství (Luňáčková M., cit. d., s. 22n).

Velkou radost z tohoto rozhodnutí měl už zmíněný profesor Hruška. A když měl potom Josef Beran primici, dostal od něj jako upomínku knížku od F. X. Nováka „Problémy kněžské“. Při udílení čestného doktorátu filozofie pražské univerzity profesor Hruškovi – slavnost se konala v Plzni – vzpomínali spolu, třebaže Hruška už byl silně sklerotický, na Josefova gymnazijní léta. Josef Beran ho ctil jako velkého učitele, který svým příkladným životem studenty povzbuzoval, což mělo velký význam zvláště v době, kdy se už tenkrát – zejména u mladších profesorů na gymnáziu – objevovala snaha zeslabovat u studentů náboženské přesvědčení

Josef Beran měl také rád přírodopis, zejména praktické semináře, v nichž pitvali rybičky a jiná zvířátka. Z příhod, které se zachovaly z jeho studentského života, se připomíná jedna, která je pro Josefa typická. Parta studentů chodívala tehdy do školy parkem, v němž byla i městská zastavárna. Mládenci dospěli k závěru, že zastavárna je